

Eerste jaargang

Verschijnt 2x per jaar

Voorjaar 1991

A detailed historical map of the Diemen area in the Netherlands. The map shows various polders, waterways, and settlements. Key features include the 'Nieuwe Diep' (New Deep) waterway, the 'Diemen Buiten Dyk' (Diemen Outer Dyke), and the 'School Molen Overpolder' (School Mill Overpolder). The map is labeled with various place names and geographical features in Dutch, such as 'Diemen', 'Wetering', 'Dijk', and 'Molen'. The map is oriented with North at the top.

Historische Kring Diemen

HISTORISCHE KRING DIEMEN

nul-nummer
maart 1991

oplage: 500 ex.

losse nummers f. 5,--
gratis voor leden

Redactie:
Jaap Haag
Wiard Krook
Frits Reurekas
Henk de Wild

Redactie-secretariaat:
Pijlkruid 7
1112 PC Diemen
(tel: 6991474)

Omslagontwerp en layout:
Henk de Wild

Bestuursleden
vereniging i.o.:
voorzitter: Hanna Blok
Secretaris: Noor van Mens
Penningmeester:
Gerald Monterie

Secretariaatsadres:
Julianaplantsoen 148
1111 XV Diemen
(tel: 6902257)

Ledenadministratie:
Henk Teiwes
Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
(tel: 6992093)

Contributie per jaar:
gewone leden f. 20,--

Gironummer:
1525866 t.n.v.
Penningmeester Historische
Kring Diemen
Ouddienerlaan 23
1111 XX Diemen

BURGEMEESTER VAN DIEMEN

Met vreugde begroet ik het eerste nummer van een nieuw tijdschrift dat artikelen bevat over de geschiedenis van Diemen. Geschiedenis bestaande uit, om met Van Dale te spreken, het geheel der kennis en het geregeld verhaal van hetgeen in vroeger tijd is gebeurd met betrekking tot het leven en verleden van de gemeente.

Wat is vroeger tijd?

Dat is 1950 toen de zogenaamde Kleine Winkler Prins op blz. 457 Diemen beschreef als "gemeente ten oosten van Amsterdam. 4241 Inwoners waaronder veel forensen. Veeteelt en industrie. Tot Diemen behoort het dorp Diemerbrug". Maar dat is ook 1226 zoals de oorkonde aangeeft waarin Diemen voor het eerst genoemd wordt, omdat in dat jaar Bisschop Otto van Utrecht de Gerechten van Muiden, Weesp en Diemen aan Gijsbrecht van Amstel in erfpacht geeft. Vroeger tijd is ook november 1943 als de Duitse bezetters bepalen dat de bebouwing langs de Diemerkade gesloopt moet worden.

Ik ben ervan overtuigd, dat de redactie van het tijdschrift verschillende elementen van de geschiedenisstudie zoals het archief- en bodemonderzoek, maar ook het opschrijven van de verhalen uit de mond van degenen die het nog zelf hebben meegemaakt, op een plezierige leesbare manier weet te presenteren.

Ik spreek tenslotte de wens uit dat de samenstellers van deze uitgave zich binnen korte tijd een vaste hechte lezersschare in Diemen zullen verwerven die telkenmale verlangend uitkijkt naar het volgende nummer.

Drs. B. de Hon.

DIEMEN MAAKT GESCHIEDENIS

Twintig jaar geleden zou niemand er aan gedacht hebben een vereniging op te gaan richten voor de geschiedenis van Diemen. Het dorp Diemen was toen druk bezig z'n dorpse karakter te verliezen in ruil voor nieuwbouw en nieuwe bewoners. Ook Diemen-Noord zou dit lot ondergaan: er waren plannen voor vestiging van 'kleinschalige industrie'. Op de valreep werd dit echter verhinderd. De reeds verlaten boerderijen in het gebied werden betrokken door krakers, die hun rustieke nieuwe behuizingen vaak met zorg in stand hielden.

In de loop van de jaren tachtig veranderde dit. Er gingen stemmen op om niet alles wat oud was te laten verdwijnen, maar om interessante gebouwen en oude wegen te bewaren.

Diemen is ouder dan Amsterdam. Dat was enkele jaren geleden ook wel bekend, maar dat met name Diemen-Noord zoveel interessant materiaal verborg over juist die alleroudste tijd, dat had niemand vermoed. Vanaf 1984 brachten opgravingen in Diemen-Noord steeds meer nieuwe gegevens uit de geschiedenis aan het licht. Opgravingsresultaten en historisch onderzoek in de archieven leidden in 1987 tot de publikatie van de bundel "Diemen buyten Amsterdam", waarin ook aan het meer recente verleden aandacht werd besteed. Zowel in als buiten Diemen bleek voor dit boek veel belangstelling te bestaan, evenals voor eerder gepubliceerde historische overzichten, zoals die over Diemen in de oorlog, de Diemense brandweer en fotoboekjes over het dorp in het begin van deze eeuw. De uitvoering van de plannen, de bouw van een geheel nieuwe woonwijk in Diemen-Noord, resulteerde in een aantal noodopgravingen. En zo kwamen de alleroudste inwoners van Diemen volop in het nieuws. Tijdens de ambtsperiode van de vorige burgemeester, mevrouw A. van Dok-van Weele, was al eens overleg geweest over de wenselijkheid van een Diemense historische vereniging. Ook toen stond het behoud van historische panden en plaatsen centraal alsmede het verkrijgen van een goede localiteit voor het bewaren en tentoonstellen van de reeds aanwezige fraaie archeologische vondsten. Vanaf vorig jaar september kwam een groep van zo'n 15 enthousiaste

inwoners van Diemen regelmatig bijeen. Zij werkten met grote inzet aan de voorbereidingen voor de oprichting van de vereniging.

Op zaterdag 16 maart 1991 vindt de oprichtingsvergadering van de Historische Kring Diemen plaats. Het doel van de vereniging is om alle inwoners en voormalige inwoners van Diemen, die op een of andere wijze belangstelling hebben voor het verleden van deze gemeente, op de hoogte te stellen van de laatste archeologische en historische ontwikkelingen. Daarbij komt zowel de Diemense geschiedenis uit het verre verleden als uit meer recente tijden in beeld. Tenminste twee keer per jaar zal er een blad verschijnen waarin aan verschillende aspecten van Diemen aandacht zal worden geschonken. Er zullen lezingen worden gehouden en excursies en andere evenementen worden georganiseerd. Voor wie zich meer actief in de vereniging wil opstellen zullen er werkgroepen op verschillende terreinen worden gevormd.

Hierbij kan ook gedacht worden aan archiefonderzoek, het helpen bij het bestuderen van opgravingsmateriaal en cursussen om verschillende soorten oud handschrift te kunnen ontcijferen. Over al deze activiteiten zult u in het verenigingsblad informatie aantreffen.

Een van de 'doelgroepen' van de Historische Kring Diemen zijn de kinderen. Het blijkt dat de belangstelling voor geschiedenis bij kinderen het best kan worden opgewekt als ze er iets in 'herkennen'. Kinderen zoeken naar hun verleden en juist door de kleine tastbare dingen die zij vaak

eerder zien liggen dan volwassenen dat doen, wordt het vragen gestimuleerd. Het is dan ook de bedoeling dat zowel in het blad als bij de overige activiteiten van de vereniging aandacht aan hen zal worden besteed.

Dit 'nul-nummer' bevat een selectie van artikelen over onderwerpen die de vereniging tot haar werkterrein rekent. We zijn verheugd dat de nieuwe burgemeester van Diemen, Drs. B. de Hon, bereid was de eerste pagina voor zijn rekening te nemen. Zijn interesse voor het werkterrein van de Historische Kring Diemen heeft hij gedurende de opgravingscampagne van de Afdeling Archeologie Amsterdam in oktober en november 1990 niet onder stoelen of banken gestoken. Verder zijn er artikelen van de vaste medewerkers Frits Reurekas, Wiard Krook en Hans de Waard. We zijn ook erg blij dat leerkracht Theo Schaap en zijn 8e groepers van "De Venser", met hun bijdrage de jeugdpagina hebben willen vullen. Ook treft u in het blad hier en daar losse berichten aan over zaken die op de een of andere wijze met de geschiedenis van Diemen te maken hebben.

Voor de volgende nummers heeft het gelegenheidsredactieteam al weer veel suggesties: een reportage over "de Smederij" met een interview met de huidige eigenaar/bewoner, aandacht voor industriële archeologie, Diemense gevelstenen en de historie van typische oude Diemense bedrijven.

Wij hopen dat velen door lid van de Historische Kring Diemen te worden zullen laten merken, dat zij dit initiatief toejuichen en willen steunen. We hopen aan het nieuwe bestuur, dat op 16 maart zal worden gekozen, een lange ledenlijst te kunnen overhandigen, zodat het met vertrouwen de toekomst van de Historische Kring Diemen tegemoet kan zien. De werkgroep van nu wenst het nieuwe bestuur veel succes!

*Hanna Blok
voorzitter van de werkgroep
tot oprichting van de
Historische Kring Diemen.*

DE GESCHIEDENIS VAN DE GEMEENTE DIEMEN

Ondanks het feit dat Diemen een relatief kleine gemeente is valt er veel over te verhalen. Alhoewel Diemen onder de rook van Amsterdam ligt is het tot heden gelukt een zelfstandige gemeente te blijven. In het kort wandelen we met een hink-stap-sprong door de Diemense historie.

De Gemeente Diemen is ontstaan uit de buurtschappen Oud-Diemen, Over-Diemen, Diemerdam en Diemerbrug.

Het oudst bekende document waarin het "Gerecht Diemen" wordt vermeld is gedateerd 29 maart 1226. In deze oorkonde worden de Gerechten Muiden, Weesp en Diemen opnieuw door de Bisschop van Utrecht, Otto II, in erfpacht afgestaan, nu aan de Heer Gijsbrecht van Amstel te Ouderkerk. Oudere gegevens betreffende de stichting van Diemen leveren de archieven niet. Tot voor kort werd algemeen aangenomen, dat Diemen omstreeks het jaar 1000 moet zijn ontstaan uit een aantal vissershutten aan de uitmonding van het riviertje de Die of Diem. Recente opgravingen van de woon- en kerkterp van Oud-Diemen hebben aangetoond, dat er aldaar rond het laatste kwart van de 11e eeuw bewoning was.

Het Ambacht Diemen kende slechts twee zogenaamde "Heerenwegen". De ene liep van Amsterdam via de Diemerzeedijk, de Overdiemerweg en de Stammerdijk (gelegen in de Gemeenschapspolder) naar Weesp. De tweede weg, die reeds voor 1226 was aangelegd, voerde van Amsterdam via de Diemerzeedijk, het buurtschap Jaap Hannes en de Kerklaan (Ouddiemen- en Ouderkerkerlaan) naar Ouderkerk. Langs deze weg werd een aantal hofsteden gebouwd. Ze stonden op

Op de omslag:

Detail uit de kaart "Afbeelding van de wijdvermaarde en beroemde koopstad Amsterdam met d'omliggende landen, gemeten en getekent door Gerrit Drogenham, landmeter, in 't koper gebragt door Daniel Stopendaal en uitgegeven door Nicolaas Visser met octroy van d'Ed. Hoogmog. Heeren Staten General der verenigde Nederlanden", ongedateerd (circa 1700).

enkele tientallen meters uit de weg op terpen. Een hofstede, het adellijke huis "De Stenen Kamer, stond direkt aan de weg. Alleen de adel genoot dit recht.

Aan deze Heerenweg lag Oud-Diemen, een mooi en welvarend dorpje met zijn fraaie Maria Kerk.

Diemen kent een enerverende geschiedenis. Tijdens de Sint Elisabethsvloed in 1421 ging er veel land van het Gerecht verloren. Het gebuurte Jaap Hannes (thans het Nieuwe Diep) en Diemerdam, dat zich tot Durgerdam uitstrekte, verdwenen tijdens deze vloed in de golven. Ook werd het dorp meerdere malen getroffen door doorbraken van de Diemerzeedijk. Ook ontkwam Diemen niet aan oorlogsgeweld en andere rampen. Tijdens een enorme brand in 1652 ging een groot gedeelte van het dorp verloren.

Na de Reformatie in 1572 namen de Hervormden bezit van de Maria Kerk. De Roomsgezinden weken uit naar een schuilkerk in Overdiemen. Door de Diempolder ontstond een kerkpad met een overzetveer over het riviertje de Diem naar de Overdiemerweg. Overdiemen was omstreeks 1600 nog een welvarend buurtschap met onder andere een scheepswerf. Onder de bewoners bevonden zich enige rijke reders van de walvisvaart. Net als een aantal beter gesitueerde Amsterdammers vertrokken veel inwoners van Overdiemen naar de in 1629 drooggelegde Diemermeer (thans Watergraafsmeer). Deze ontvolking van Overdiemen luidde tevens het verval van dit buurtschap in.

Belangrijk voor de ontwikkeling van Diemen waren de aanleg van de Weespertrekvaart in 1638 en de Muidertrekvaart in 1640. Bij de Kerklaan (Ouderkerkerlaan), ongeveer op de plaats waar deze vaarten met wagenwegen samenkwamen, ontstond een nieuw gebuurte, Diemerbrug geheten. Al spoedig werd dit het nieuwe centrum, waar

zich rond de ophaalbrug het dorpsleven voltrok. Er kwamen winkeltjes en een aantal bedrijven vestigden zich hier. De nieuwe dorpskern had maar liefst drie herbergen: "De Reiger", gebouwd in 1644, het "Huis te Rust" en "De Vergulde Wagen". Het verkeer, dat in het begin voornamelijk over het water en later over de weg kwam, baande zich voortaan een weg door Diemerbrug. De oude Diemerzeedijk verloor zijn belang als verkeersader. Door de verplaatste activiteiten verhuisden vele inwoners van Oud-Diemen en Overdiemen naar het nieuwe centrum. In het boek van P.J. ter Beek lezen we dat in 1770 de Hervormde Pastorie te Oud-Diemen werd gesloten en een nieuwe pastorie te Diemerbrug werd betrokken. Hetzelfde gebeurde in 1787 met de Rooms Katholieke schuilkerk "de Hoop" te Overdiemen. Het Oud-Diemense "Regthuys", een herberg waar ook regelmatig politiek werd bedreven en recht werd gesproken, voldeed niet langer. Vanaf 1817 werden de rechtsdagen, en vanaf 1824 de raadsvergaderingen, afwisselend in een van de zaaltjes van de Diemerbrugse herbergen belegd. Op 2 januari 1839, zo vermeldt ter Beek, werd de school van Oud-Diemen naar het Jaagpad (thans Prins Hendrikkade) verplaatst. In 1807 volgde de Oud-Diemense Hervormde Kerk.

Het aantal inwoners van Diemen steeg gestaag van 843 in 1840 tot 1537 in 1890. De school aan het Jaagpad werd door toename van het aantal leerlingen te klein. Op 4 januari 1844 werd het nieuwe schoolgebouw aan de Ouderkerkerlaan in gebruik genomen. Een vergroting met twee klassen bleek in het jaar 1900 noodzakelijk.

Het eens zo landelijke dorp, dat door van Ollefen als "een eldorado voor jagers en vissers" werd beschreven, zou zich niet aan de moderne ontwikkelingen kunnen onttrekken.

Zo werd het dorp in 1868 voorzien van openbare verlichting. Een ware verbetering was de aanleg in 1887 van een standpijp met een tappunt

voor zuiver drinkwater. Er werd tussen 1873 en 1874 een spoorlijn tussen Amsterdam en Amersfoort aangelegd. Samen met het in 1892 geopende Merwedekanaal werd de Diemer- en Overdiemensepolder in drie delen gesplitst. Het wegverkeer over de Muiderstraatweg richting Gooi moest voortaan gebruik gaan maken van een draaibrug in het Merwedekanaal. Later zou deze brug een waar obstakel gaan vormen voor het toenemende weg- en scheepvaartverkeer. Met de aanleg van de Gooise Tram in 1881 werd Diemerbrug beter bereikbaar, wat zich openbaarde in een grotere belangstelling voor het schilderachtige dorp. De herbergen met hun lommerrijke terrassen met uitzicht op de polder, de kegelbaan en het mooie viswater waren bijzonder in trek. Door de bouw van een raadhuis en een Rooms Katholieke Pastorie aan de Hartveldseweg in 1882 kreeg Diemerbrug een geheel ander aanzien. Een nieuwe Hervormde Kerk verrees in 1866 aan de Ouderkerkerlaan. De grootste veranderingen en groei onderging Diemen in het begin van deze eeuw. Er werd een telefoon- en telegraafkantoor gevestigd in 1911, de huizen kregen in 1916 elektriciteit en een aansluiting op het gasnet volgde in 1928.

De kwaliteit van het Diemense recreatiegebied werd reeds genoemd: een uitgestrekt watersportgebied met een aantal verhuurbedrijven en stallingen voor boten nabij de Vinkenbrug en de Diemerplassen. Aan de Eerste Diem werd in 1934 het zwembad "De Diemerplas" geopend.

De Tweede Wereld Oorlog is Diemen niet ongemerkt voorbijgegaan. Zo werd er bijvoorbeeld bij de Hartveldsebrug een bunkermuur gebouwd die diende voor de verdediging van Amsterdam. Voor het verkrijgen van een vrij schootsveld moesten in de omgeving een groot aantal huizen en winkels worden gesloopt. 1731 Diemenaren moesten noodgedwongen naar Amsterdam verhuizen.

Na de oorlog werd de wederopbouw van Diemen ter hand genomen. Vele verenigingen in het dorp namen hun taak weer op. Ook ontstonden er tal van nieuwe verenigingen. Zo vroegen onder meer de zaalsporten meer en betere accommodatie. Dit leidde tot de bouw van nieuwe sportzalen aan de Schoolstraat en de Prins Bernhardlaan. Ten slotte dient het fraaie en goed uitgeruste sportcentrum "Wethouder F.B. Duran" in Diemen-Zuid te worden vermeld. Het werd op 11 september 1980 geopend.

Zoals in het wapen van Diemen de

drie eenden ons symbolisch voorbijgaan, zo maakt het verleden plaats voor het heden. De realiteit van heden is weliswaar een fijn dorp met de kanttekening dat het helaas nauwelijks meer plaats biedt voor de boerenstand.

Frits Reurekas

(Met wijzigingen overgenomen uit: Catalogus van de tentoonstelling "Diemerpost", gehouden van 26-28 augustus 1983 in het Sportcentrum Wethouder F.B. Duran te Diemen en georganiseerd door de Nederlandse Bond van Filatelisten-Vereenigingen).

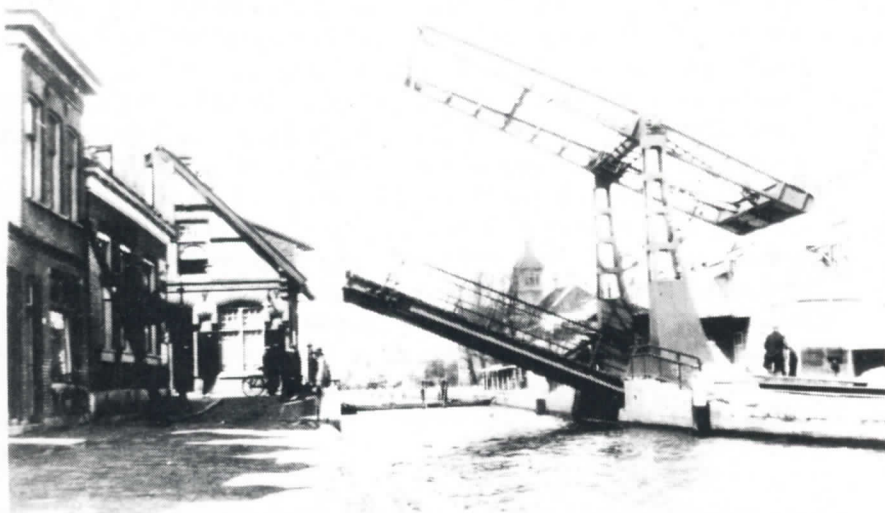
Literatuur.

- Beek, Sr., P.J. ter: "Historie van Diemen". Amsterdam, 1934, 1957.
- Mulder, Jan, Hanna Blok en Karin van Reenen (red.): "Diemen buyten Amsterdam". Diemen, 1987.
- Reurekas, J.F.: "Geschiedenis van Diemens belangrijkste wegen". In: Diemer Courant, 19 juni, 26 juni en 3 juli 1975.

CORNELIS GROEN EN DE KERKMEESTERS

Jarenlang moest Kees Groen hebben aangezien hoe het hem onmogelijk werd gemaakt om vanuit zijn ouderlijk huis de kortste weg te nemen naar de straat. Als kind had hij altijd van de achterdeur via een steiger de sloot kunnen oversteken die lag tussen zijn erf en het kerkplein ronde de Hervormde Kerk van Diemen. Kees' ouders waren gestorven toen hij nog minderjarig was en zijn voogden hadden zijn rechten niet erg fel verdedigd. De kerkmeesters hadden toen hun kans schoon gezien en snel een hek laten maken waardoor de vrije doorgang onmogelijk werd. Kennelijk hadden zij zich eraan geergerd dat hun steigertje vies werd als de familie Groen er overheen liep. Toen Kees eenmaal de volwassenheid had bereikt had hij de toestemming

Een onbekende vooroorlogse opname van de oude opklapbrug over de Weespertrekvaart, gezien vanaf de Prins Hendrikkade (archief Wiard Krook).

van zijn voogden niet meer nodig om een rechtzaak te beginnen. Gunden de kerkmeesters hem zijn door oud gebruik geheiligd recht van overpad niet? Dan zou hij hen wel dwingen hem toe te laten! Hij diende dus een klacht in bij de schepenen van Diemen. Deze vroegen de kerkmeesters nog wel om een reactie op het verzoekschrift van Kees, maar kennelijk konden zij geen rechtvaardiging geven voor de plaatsing van het hek. Op 2 januari 1779 gaven de schepenen de kerkmeesters opdracht Cornelis Groen een sleutel te geven zodat hij voortaan het hek naar believen kon openen. Wel vergulden zij de bittere pil voor het kerkbestuur een beetje. Groen moest zijn sleutel zelf laten maken, hij moest het steigertje voortaan keurig schoonhouden en ook draaide hij op voor een derde deel van de kosten van het onderhoud van het houtwerk, het straatje en de beschoeiing van de sloot. Daar voegden zij wel zuinigjes aan toe dat die kosten alleen gemaakt mochten worden als het echt nodig was. De kerkmeesters moesten dus niet proberen hun buurman op kosten te jagen door te pas en te onpas te laten timmeren en schilderen!

Met dit Salomonsoordeel zou iedereen tevreden zijn geweest. Groen kon voortaan weer vanuit zijn huis de openbare weg bereiken en het kerkbestuur hoefde niet meer op te draaien voor alle onderhoudskosten van het door hem te gebruiken steigertje. Het kerkbestuur had zich in de hele zaak wel wat kleinzielig gedragen. Het weigerde zijn buurman het recht van overpad, een recht dat in Holland vrijwel altijd werd erkend (maar ook vaak aanleiding was voor burenruzie). Daarbij had het geprobeerd zijn zin door te zetten op een moment dat er geen volwassenen waren die zich daartegen zouden verzetten. Hier volgt een afschrift van de stukken die op deze zaak betrekking hebben. De spelling, de grammatica en de zinsbouw zijn vaak anders dan wij tegenwoordig gewend zijn. Daar waren in die tijd nu eenmaal nog geen regels

voor. Een tweede probleem bestaat uit het gebruik van diverse vreemde termen. Het gaat hier om een gerechtelijke procedure, dus waren er juristen bij betrokken. Cornelis Groen heeft waarschijnlijk zijn verzoekschrift door een jurist laten schrijven. Het heet dan ook geen verzoekschrift maar een request. Kees zelf wordt

telkens aangeduid als de suppliant.

Reverentelijk betekent: eerbiedig; prejudicie: nadeel; autorizierēn: opdragen; disponeren: besluiten; allegueeren: uitleggen; passagie: doorgang; moderatie: gematigdheid; presentibus: aanwezig; en exempto: uitgezonderd.

Hans de Waardt

Aan de Edele Achtbare Gerechte van Diemen,

Geeft reverentelijk te kennen Cornelis Groen, woonagtig te Diemen, dat hij suppliant eigenaar is van een huijzinge zijnde een brootbackerij, stalling, berg en schuur, staande binnen dezen Ambachte in het dorp in de gebuurte van Buijtenkerk op de Noordhoek van de Kerkslot, welke perceel bevooren door zijn suppliants ouders eigendom is bezeeten en nader zelve overliden geduurende zijn suppliants minderjaarigheid onder de directie en administratie van zijn voogden is geweest.

Dat het gemelde perceel van ouds altoos van agteren heeft gehad een vrijen uijtgang en passagie na den gemeene weg over de kerkstijger nevens voornoemde huijs leggende; dan dat kerkmeesteren van Diemen staande dese suppliants minderjaarigheid hebben kunnen goedvinden deselve kerkstijger door twee aldaar gestelde geslootene boomen, waarvan de eene paal zelfs in des suppliants grond is gestelt, af te sluijten, waardoor des suppliants uijtgang van zijn werf na den gemeenen weg ten eenemaal is belet, en dewijl het zelve tot zeer groot prejudicie van den suppliant is, zoo keert hij suppliant zig tot U Edel Achtbaare, Kerkmeesteren voornoemd gelieven te autorizierēn, en voor zooveel des noods te gelasten, om aan den suppliant wederom als van ouds te laten genieten eenen vrijen passagie van agter zijn voorszegde perceel over de kerkstijger na den gemeene weg en ten dien eijnde aan den suppliant ter hand te stellen een sleutel van de aldaan gestelde boom.

Was getekend:

'T welk doende etc. Herman Hoependaal. [November 1778]

Scheepenen alvorens te disponeren, ordonneeren copie deezer requeste te stellen in handen van kerkmeesteren ten eijnde om op de naastkomende recht-dag hier hun belang te allegueeren.

Actum Diemerbrug den 7 novenber 1778,

Was geteekend: J.G. Noordbeek, secretaris.

Schepenen, gezien en geexamineerd hebbende de annexe requeste en na verhoor van kerkmeesteren van Diemen, disponeerende op de zelve requeste autorizeeren en gelasten aan kerkmeesteren vernoemd omme aan den suppliant te laten genieten eene vrije passagie van agter zijn perceel bij requesten gemeld over de kerkstijger na de gemeene weg, en ten dien eijnde aan den suppliant ter hand te stellen een sleutel van de aldaar gestelde bomen, mits die sleutel door den suppliant werden bekostigt en dat den suppliant altijd den kerkstijger schoonhoude en voor een derde part dragen in de kosten van reparatien en vernieuwinge (als zulks noodig werd geoordeelt) van de straatweg en schoeiing, boom en paalen, alles onder toezigt en taxatien en moderatien van deze Edel Achtbare Gerechte.

Aldus gepaseert binnen den Ambachte Diemen in het Huis te Rust aan de Diemerbrug.

Presentibus Mr. P.G. Noordbeek, schout, en alle scheepenen, exempto, S. Groen et M.D. van Veen.

Actum Diemen den 2 januarij 1779.

Bron: Notulen kerkmeesters Diemen, 1756-1794, f. 127-128.

OPGRAVINGEN IN DIEMEN

In de loop der jaren zijn er al heel wat opgravingen in Diemen verricht. De meeste waarnemingen en kleinschalige opgravingen bleven voor de buitenwereld onopgemerkt. Ondertussen wordt het beeld van het middeleeuwse Diemen steeds duidelijker.

Het eerste archeologische onderzoek te Diemen werd van 17 juni tot 16 juli 1963 uitgevoerd door medewerkers van het toenmalige Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam (I.P.P.), het latere Albert Egges van Giffen Instituut. Onderzocht werd een stuk weidegrond ten noorden van de boerderij van A. de Jong, gelegen aan de Ouderkerkerlaan 116, waar een in 1935 afgebrande boerderij met de naam "Stenen Kamer" had gestaan. Reeds in de eind van de 16e eeuw stond op deze plaats in Diemen-Zuid al een hofstede met die naam [1].

Het zou tot het najaar van 1981 duren voordat er in Diemen weer enige archeologische activiteiten werden ontplooid. De aanleiding was de sloop van de boerderij van de familie Struik aan de Ouddielerlaan 545 te Diemen-Noord. Alvorens de boerderij zelf te onderzoeken werd in de periode 1981-1982 een groot deel van Diemen-Noord systematisch verkend. Eind 1982 werd door leden van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, Afdeling Amsterdam en Omstreken (A.W.N.), onder leiding van veldcoördinator Ton Guiran, in samenwerking met de Afdeling Middeleeuwse Archeologie van het I.P.P., en met toestemming van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (R.O.B.), daadwerkelijk begonnen aan de opgravingen. Het archeologische onderzoek van de boerderij werd in 1987 afgesloten [2].

Ook na 1983 werden door de A.W.N. de veldverkenningen in Diemen-Noord voortgezet. Met name Erik Schmitz heeft hierbij het voortouw genomen. Tot 1990 onderzocht hij, met assistentie van andere A.W.N.-leden, de Diemer Polder op bewoningssporen. Het was de laatste mogelijkheid ter plaatse,

daar de polder in snel tempo werd opgespoten met zand ten behoeve van de nieuwbouw Diemen-Noord.

De zeer ingrijpende grondwerkzaamheden in Diemen-Noord bedreigden ook het gebied rond Oud-Diemen. Zo werd er ten oosten van het kerkhof "Gedenk te Sterven" een ontsluitingsweg aangelegd. Juist hier stond vroeger ondermeer de pastorie, behorende bij het in 1807 gesloopte kerkje van Oud-Diemen. In 1987 startte een noodopgraving onder leiding van A.W.N.-veldcoördinator Paul Hoogers. Het onderzoek werd in 1988 voortgezet [3].

Een andere noodopgraving werd in 1989 uitgevoerd bij de schaapskooi, het terrein van de boerderij van de heer Pappot, gelegen aan de westzijde van de Ouddielerlaan [4].

De Diemense werkgroep van de A.W.N., met zijn actieve voorzitter Piet van Reenen, kreeg toestemming van de provinciaal archeoloog waarnemingen te doen aan de buitenzijde van de muren van de voormalige Maria Kerk in Oud-Diemen. Er werd in 1989 mee begonnen [5]. Dit onderzoek werd in 1990 voortgezet en tevens werd er ten oosten van het 'Regthuys' een testput gegraven. Het team van de A.W.N. vrijwilligers werd incidenteel gesteund door leden van de Nederlandse Jeugdbond voor de Bestudering van de Geschiedenis (N.J.B.G.) en hun Franse zustervereniging R.E.M.P.ART.

In 1990 werden ook het oude 'Regthuys' en de bijgebouwen gesloopt. Uiteindelijk bestond de gehele werkput uit de percelen Ouddielerlaan 158-166. Het zeer omvangrijke grondverzet op en rond de middeleeuwse dorpsheuvel noopte echter tot een ononderbroken langdurige opgravingscampagne. Dankzij faciliteiten geboden door

de gemeente Diemen en Amsterdam kon de Afdeling Archeologie van Stedelijk Beheer Amsterdam, onder leiding van stadsarcheoloog Jan Baart, twee maanden lang in samenwerking met de A.W.N. een uitvoerig onderzoek doen. De veldcoördinatie van de Afdeling Archeologie Amsterdam berustte bij Ab Lagerweij.

De kranten stonden er vol van. "Spectaculaire vondsten uit Oud-Diemen" en "Diemen blijkt ouder dan Amsterdam" waren enige trefende koppen. Zelfs het tijdschrift "Ons Amsterdam" besteedde uitgebreid aandacht aan de opgravingen [6].

De komende jaren zal er druk worden gewerkt het omvangrijke vondstmateriaal van alle opgravingen te bundelen en wetenschappelijk te interpreteren, zodat de ontstaansgeschiedenis van Diemen en haar belang in het Amstelland kan worden beschreven.

Ward Krook

Noten.

- [1] Regteren Altena, H.H. van en H. Sarfatij: "A Late-Medieval Site at Diemen, Prov. North Holland". In Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, 19, 1969, p. 215-232, (I.P.P. publicatie 137).
- [2] Z.a.: "Archeologie bij Ouddielerlaan: Bodemonderzoek naar boerderij uit 13de eeuw". In: Diemer Courant, 22 juli 1982; Guiran, A.J. en E. Schmitz: "De Archeologie van Amstelland en het Onderzoek in Diemen 1981-1983: een tussentijds verslag". Amsterdam, 1984; Schmitz, E.: "Archeologisch onderzoek in Diemen". In: Jan Mulder, Hanna Blok en Karin van Reenen (red.): Diemen buyten Amsterdam, Diemen, 1987, p. 33-64.
- [3] Schmitz, Erik: "Veldverkenning Diemen-Noord, juli 1987-juni 1988". In: Het profiel, A.W.N., 2, 1988, p. 3-5; Z.a.: "Archeologen stuiten op spannend verhaal". In: Diemer

Courant, 19 mei 1988; Hoogers, Paul: "Opgravingscampagne 1988". In: Het Profiel, A.W.N., 2, 1988, p. 6-8; Reenen, Karin en Piet van: "Het skelet in de pastorie van Ouddiemen". In: Het Profiel, A.W.N., september 1989, p. 3-6.

[4] Hoogers, Paul: Pappot: een noodopgraving". In: Het Profiel, A.W.N., juli 1989, p. 7.

[5] Z.a.: "Resten middeleeuwse kerk in terp teruggevonden". In: Diemer Courant, 6 april 1989.

[6] Baart, J.M.: Dorpsheuvel Oud-Diemen geeft geheimen prijs". In: Ons Amsterdam, jrg. 43, 2, 1991, p. 30-33.

Een compleet overzicht van publicaties betreffende het archeologisch onderzoek te Diemen is in voorbereiding.

HET FOTOALBUM VAN TANTE EN DE START VAN EEN FOTOTHEEK

Zoals Hanna Blok reeds opmerkte werden de afgelopen maanden vele besprekingen gehouden door enthousiaste Diemenaren, om de oprichting van de Historische Kring Diemen voor te bereiden. Naast het formuleren van de doelstellingen passeerden ook allerlei mogelijke activiteiten de revue, die ten dienste van de leden moeten komen te staan. Gedacht werd aan het opzetten van een bibliotheek en een knipselarchief betreffende de historie van Diemen. Ook werd er voorgesteld prentbriefkaarten en foto's van het dorp te gaan verzamelen. Zo'n fototheek is onmisbaar voor bijvoorbeeld topografische studies van het dorp, vooral als er onbekend materiaal in kan worden opgenomen. Het zal ook belangrijk illustratiemateriaal kunnen leveren voor ons verenigingsblad.

Daar het idee nog niet eerder gepubliceerd documentatiemateriaal van Diemen op te sporen mij niet

losliet, ben ik binnen mijn familiekring gaan informeren. Een tante van mijn vrouw is al zo'n veertig jaren inwoner van Diemen. In de vijftiger jaren woonde ze aan de Ouderkerkerlaan nabij het Emmaplein, ongeveer op de plek waar nu het winkelcentrum de "Kruidenhof" is gebouwd. Een telefoontje aan tante leverde alleen de mededeling "ik denk niet dat ik iets belangrijks heb" op. Na mijn opmerking dat zelfs het kleinste en slechtste fotootje belangrijk kon zijn werd er driftig in fotoalbums en schoenendozen gezocht. Na het bericht "dat er wel iets gevonden was, maar dat ik mij daar niet teveel van moest voorstellen", toog ik naar haar huidige Diemense woning. Inderdaad waren de eerste foto's die zij mij toonde niet erg schokkend. Het waren wat leuke "familiekiekie's" uit de jaren vijftig, maar van haar woning of de Ouderkerkerlaan was niet veel te zien. De tweede serie foto's die ik onder ogen kreeg was gelukkig van het soort dat ik mij voor ogen stelde. Oude foto's van Diemen-Zuid: de Ouderkerkerlaan met voor sommige huizen een antieke auto en overzichtsfoto's van de vrijwel onbebouwde polder. Naarmate de bodem van de schoenendoos in zicht kwam steeg mijn spanning. De beloning kwam met een tweetal geheel onbekende foto's van ver voor de oorlog van de oude opklapbrug over de Weespertrekvaart, gezien vanaf de

Prins Hendrikkade. Al met al was ik dik tevreden met de "buit", maar er kwam nog een onverwachte verrassing. De drie fotootjes die tot het laatst werden bewaard omdat "ze waarschijnlijk toch niks waren" bleken snapshots te zijn van Diemerbrug in het begin van deze eeuw. Het zijn unieke sepia-keurige contactafdrukken van 4 x 6,5 cm negatieven nog afgedrukt op antiek daglicht- of gaslichtpapier.

Inmiddels zijn de foto's gereproduceerd. Bij een van de artikelen van Frits Reurekas is de hierboven genoemde foto van de oude (geopende) opklapbrug geplaatst. Uit dit verhaal kan worden vastgesteld dat een bezoek aan een oude tante (of oud-tante) resultaat kan opleveren. Bij menigeen moet nog veel onbekend en ongepubliceerd materiaal aanwezig zijn. De redactie wacht dan ook met spanning op meldingen van grote of kleine vondsten van leden. Het is begrijpelijk dat niet iedereen foto's of documenten wil afstaan. Om die reden is bij de redactie reproductieapparatuur aanwezig. Eventueel kunnen de reproducties aan huis gemaakt worden, zodat het materiaal niet uit handen hoeft te worden gegeven. Wie de historie van Diemen een goed hart toedraagt, begint heden met zijn speurtocht. Ik, en met mij vele anderen, zijn benieuwd.

Wiard Krook.

KINDERPAGINA

De openbare basisschool "De Venser" was een van de scholen, die dankbaar gebruik maakte van de uitnodiging de opgravingen in Oud-Diemen te bezoeken. Groep 8A van Chris Veenstra en groep 8B van Theo Schaap ondernamen de expeditie naar het Diemense verleden op 13 november 1990. Later maakten de kinderen er tekeningen en verslagen over. Een aantal leuke passages uit de opstellen van de kinderen uit de klas van Theo Schaap (leeftijd 11 en 12 jaar) willen wij u niet onthouden.

Michiel de Haan: (...) "Toen gingen we bij een put kijken. Daar zag je profielen waar huizen op hebben gestaan. We gingen ook nog helemaal aan de andere kant kijken. Daar zag je ook profielen. De meneer vertelde dat er een meter water in lag en dat er daaronder vroeger nog een huisje stond. Op het eind gingen we nog bij een soort tentoonstelling kijken. Er waren ook nog kinderen die oude dingen gingen zoeken. Sommige kinderen hadden ook wat gevonden."

Gijs Baartscheer: "De school ging uit. We gingen in de klas eten en dat was erg gezellig. We moesten in de rij gaan staan." (...) "We gingen op een kerkhof staan en daar kregen we iets te horen van meester Theo. Daarna gingen we naar een grote kuil. In deze grote kuil lagen allemaal botten en schedels. Je zag rijke graven en mensen die gewoon de grond waren in geschept. Daarna gingen we naar een heleboel graven. In de muren van deze graven zaten lijntjes. Deze lijntjes heten profielen. Toen gingen we naar een tentoonstelling van wat ze hadden gevonden. Een ding daarvan was en kinderschoentje en er lag nog veel meer."

Mariela Bozovic: "Als eerste gingen we naar Diemen-Noord. Toen we daar waren ging de meester iets over het huis vertellen dat achter ons stond. Het was een rechtzaak en hij was gebouwd in 1774. Toen gingen we naar het kerkhof. Daar vertelde de meester dat onder dat kerkhof een kerk was. Daarna gingen we naar een diep gat waar botjes in lagen. Dat gat was 390 jaar oud. Er lagen drie graven in het gat." (...)

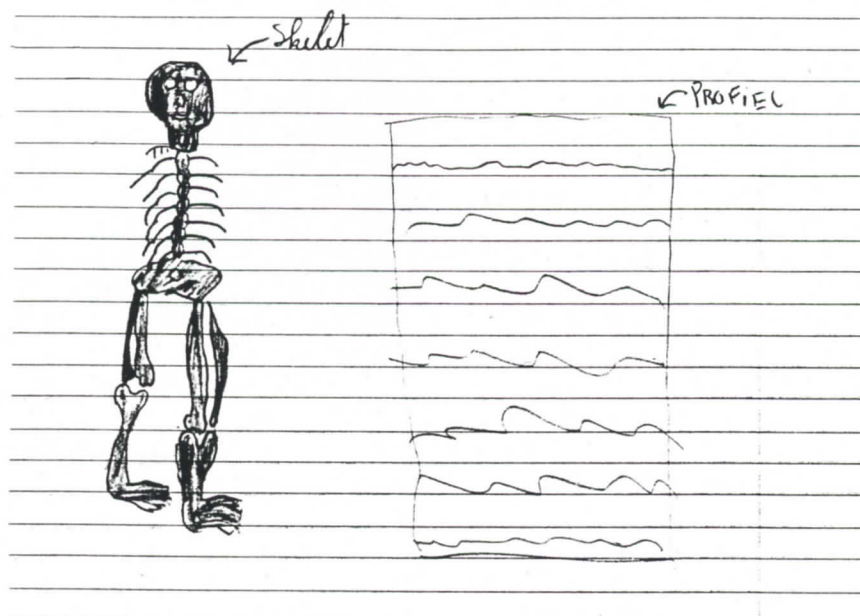
Ginny Halman: "Ik vond het erg aardig dat de groepen 8a en 8b mochten komen. Ik vond de rondleiding heel leuk, maar op het kerkje vond ik het eng. Ik vond die graven ook best mooi en ook eng. Maar dat ze die hakken en die botten en beeldjes en dat schoentje hadden, dat vond ik ook mooi."

Judith Krijger: (...) "Daarna liepen we naar een groot gat. Daar was de muur van het kerkhof opgegraven. Toen gingen we kijken naar profielen. Profielen zijn verschillende lagen grond. Na dat gingen we kijken naar 12e eeuwse huisjes. De profielen waren anders. Er zaten een soort putten in." (...)

Michael van Malsen: (...) "Toen ging onze klas naar een heel groot stuk waar ze aan het opgraven waren en op dat stuk lagen huizen. Daar stonden niet gewoon huizen maar archeologen konden zien dat er huizen hadden gestaan en ze denken dat onder die huizen weer andere huizen waren." (...)

Badeen Pedawi: (...) "Er was een grafkist in die put die waarschijnlijk van arme mensen was geweest, want het was een grafkist van een uitgeholde boomstam. In die put lagen allemaal botten. Ik had een dijbeen gevonden aan de bovenkant." (...) "Ondertussen mochten wij stenen en andere dingen zoeken die we mee mochten nemen. Ik had twee of drie stenen gevonden en meegenomen. Daarvoor bij de diepe grote put had ik een oude kapotte pot gevonden. Maar die had ik ergens neergelegd en was het toen vergeten mee te nemen. Toen groep 8A uit die wagon-caravan kwam, mochten wij erin. Toen onze groep in groepjes naar binnen mocht zag ik veel stenen en potten en een schedel van een koe, en oude babyschoenen enz." (...)

Mathijs den Burger: (...) "Toen kwam meneer Krook met de andere klassen en liet ons een diepe 'put' zien (een put is een gegraven gat of gleuf). In de put lagen drie graven, die dateerden uit de 12e eeuw. Ook lagen er botten in waar sommige kinderen van griezelden." (...) "Daarna liet meneer Krook ons een andere 'put' zien. Daar waren in de zijwanden lijnen gekrast, zodat je allerlei 'lagen grond' zag. Die zijn er vroeger opgestort, omdat de grond steeds zakte, en de bewoners geen natte voeten wilde krijgen door het grondwater." (...)

Opgraving Diemen werpt nieuw licht op historie regio Amsterdam

DIEMEN - Vorige maand ontdekte de Afdeling Archeologie van Stedelijk Beheer Amsterdam dat Diemen ongeveer honderd jaar langer wordt bevoond dan was aangenomen. Het directe gevolg hiervan is dat de vroegste geschiedenis van Amsterdam en omgeving vaneens moet v

naartoe te trekken. In deze fase kwam er eveneens een einde aan de geldende verhoudingen. Deze mensen waren niet langer horigen, maar verkregen hun vrijheid.

Baart legt uit dat de opgravingen eveneens een inzicht geven in de economische ontwikkeling die zich naar het zich laat aanzien aan het einde van de twaalfde eeuw heeft voorgedaan. Aanvankelijk woonden

Er zijn aanwijzingen over de 'economische' die zich in de loop van de twaalfde eeuw heeft vertrokken van deze regio naar langer louter voor te, maar gingen de en, ook nu nog 'markt-economie

door Oscar Borg

Amsterdams Baart: „De naam voor het eerst aan naam Amsterdam-gravingen is vast te bewoning v

Het PAROOL

Diemer Courant

Waarin opgenomen
Amsterdam Stadsblad
Week

Donderdag 29 november 1990

Diemen blijkt honderd jaar ouder

Het PAROOL

Spectaculaire vondsten uit oud-Diemen
Dit tinnen beeldje is nog geen tien cent hoog, is het meest van in de tijd dat is Diemen. Het twaalfde eeuwse beeldje stelt een blankeerd door twee ridders. Aan de achterkant lijkt een voorstelling zichtbaar van een onthoofding.

DIEMEN - Diemen is honderd jaar ouder dan tot dusver werd aangenomen. Dit is gebaseerd op de opgravingen die de Archeologie van Stedelijk Beheer Amsterdam de afgelopen twee maanden in de dorpskerk van Diemen (Oud Amsterdam) heeft verricht. Onder leiding van stadsarcheoloog J. Baart zijn sporen van bewoning uit de twaalfde eeuw gevonden.

en wellicht ook kist. Verder zijn stenen van tin gevonden, een gestelling van een tent, een gedoopt en een miniatuur een stuk speelgoed van kledin bewaard gebleven voor Nederland

Diemen honderd jaar ouder

Diemen blijkt ouder dan Amsterdam

Diemenaren vochten voor droge voeten

Amsterdam is geen 700, maar 800 jaar oud, denkt stadsarcheoloog J. Baart. Dat Diemen ouder is dan Amsterdam, wisten we al. Eerst hebben pioniers namelijk het woeste land ontgonnen en pas later is de infrastructuur (haven!) aangelegd. Nu uit opgravingen blijkt dat de oudste resten Diemen al van het begin van de twaalfde eeuw stammen, zou Amsterdam best honderd jaar vóór 1275 ontstaan kunnen zijn

uit het Rijngebied en heel fijn (textiel, vermoedelijk uit Vlaanderen). Het eigen weefsel was veel grover. Baart denkt dan ook dat de verhoeren in Diemen goed in de slappe was zaten. Zij konden zich in de dertiende eeuw een stenen kerk permitteren; er is gebrandschilderd glas uit Frankrijk opgegraven. En er is een lelijk kinderschoentje gevonden uit een tijd dat de meeste kinderen nog blootsvoets of op klompen door het leven gingen.

Beeldengroepje
Het meest bijzondere voorwerp dat uit de smurrie naar boven is gehaald, is een twaalfde-eeuws tinnen beeldengroepje. De slechts 8,7 centimeter hoge Diemen-vrijwilligers van de archeologische werkgemeenschap wisten niet wat ze zagen toen ze het op een zaterdagochtend onder de kraan hielden. Het groepje bestaat uit drie figuren: in het midden staat een bisschop met een aureool, een heilige dus. Naast hem twee ridders. Aan de achterkant van het beeldje is een voorstelling zichtbaar van een onthoofding.

De Amsterdamse stadsarcheoloog drs. J. Baart toont onlangs aan de Ouddiemerlaan in Diemen is opgegraven. Uit de opgravingen bleek dat de geschiedenis van de gemeente Diemen honderd jaar ouder is dan tot nu werd aangenomen. Het onderzoek aan dat de oudste resten van bewoning dateren uit de eerste helft van de twaalfde eeuw, terwijl Diemen in 1226 werd genoemd.

Diemen eeuw ouder dan eerst werd aangenomen

Van deze verslaggever: AMSTERDAM - Oude sporen van bewoning uit even na 1100 wijzen erop dat de geschiedenis van Diemen honderd jaar ouder is dan werd aangenomen. „Dit werpt ook een nieuw licht op de geschiedenis van Amsterdam“, zegt stadsarcheoloog J. Baart, staande aan een meters diepe put aan de Dorpsterp uit twaalfde eeuw blootgelegd. „Dit werpt ook een nieuw licht op de geschiedenis van Amsterdam“, zegt stadsarcheoloog J. Baart, staande aan een meters diepe put aan de Dorpsterp uit twaalfde eeuw blootgelegd.

DIEMEN - Pioniers waren die eerste bewoners van Diemen. „Ze doen me sterk denken aan kolonisten in Amerika.“ zei Baart gisteren bij de presentatie van de opgravingen. Volgens hem moeten zijn geweest, honderd gezinnen zijn personen met gemiddeld vijf personen. Voordat zij in deze contrain onherbergzame wildernis, eu-onbewoonde vanwege de weerbaarheid van de natuur. „En dan komen die vijftiende mensen, rukken uit met spaden, graven sleuven, werpen terpen op, bouwen boerderijen. Wat heeft ze tot dat pionierswerk gebracht?“ vroeg Baart. Die zelf een antwoord gaf. Volgens de archeoloog zijn de eerste Diemenaren uit het Oosten gekomen om een horig bestaan in een feodale maatschappij te ontlopen. „Vrijheid, dat lokt iedereen.“

Archeologen vinden resten twaalfde eeuw

De archeologen vonden Diemen ook een fibul (mantelspeld).

Droge voeten

Aan de hand van aardewerkvondsten is het moment van ontginning vrij goed te plaatsen in het begin van de twaalfde eeuw. Maar of dat 1110 of 1125 is geweest, moet nog worden onderzocht.

een uitgeholde stam). Daar liggen de resten van iemand die kist. Baart vermoedt in een doek twee sarcofagen zijn nog twee sarcofagen, waarvan één is uitgegraven. Zo'n stenen sarcofaag is merkbaar normaal, maar een beetje hoger. Pieten, graven, een hoge bijzet M

DIEMEN EN AMSTERDAM OUDER DAN 700 JAAR

Diemen is honderd jaar ouder dan werd aangenomen. Tot die conclusie kwam de Amsterdamse stadsarcheoloog na graafwerk in de dorpskerk van Diemen.

De naam Diemen dook in de geschiedbrunnen voor het eerst op in 1226, en Amsterdam in 1275. Uit het onderzoek in de dorpskerk van Diemen blijkt nu dat de eerste sporen van bewoning dateren uit ongeveer 1125. Volgens de heer Baart zwerfde aan het begin van

...en een van de verrassende vondsten.